

บทที่ 6 คำ

“ว่าพลาถดมะหลดติด
นางป่องบัตหัดถามะลาเท

อย่าอายเอียงเบียงบิตมะลิตเป
มะโลโตโปเปมะลุดตุง”

คุณสุวรรณ

“คุณสุวรรณแต่งเป็นภาษาบัง ไม่เป็นภาษาบัง ปะปนกันไปแต่ต้นจนปลาย แต่ใครอ่านก็เข้าใจ
ความได้ตลอดเรื่อง”

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

ถ้าคำ หมายถึง เสียงพูดหรือลายลักษณ์อักษรที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้นเพื่อแสดงความคิด โดยปกติถือว่าเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่มีความหมายในตัว ดังที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525: 184 เราก็คงไม่มีทางรู้ว่าคำนั้นมีความยาวสักแค่ไหนและมีขอบเขตอย่างไร และจริงๆ แล้วเราก็คงบอกไม่ได้ยู่ดีว่า คำมีขอบเขตเพียงไรอยู่นั่นเอง แม้แต่ภาษาอังกฤษที่มีเว้นวรรคระหว่างคำก็ยังมีปัญหาอยู่บ่อยๆ ในกรณีของคำประสม บางทีก็มีขีดอยู่กลาง บางทีก็ไม่มี เช่น jack-of-all-trade คนที่ทำงานได้หลายอย่าง jackpot รางวัลสำคัญ และ jack rabbit กระต่ายป่าชนิดหนึ่งตัวใหญ่มีในอเมริกาเหนือ ต่างก็เป็นคำประสมด้วยกันทั้งนั้น ฉะนั้นไม่ว่าในภาษาใดจะหาคำนิยามว่าคำให้ชัดเจนลงไปคงไม่ได้ จะมีได้ก็เพียงเป็นมโนทัศน์ (concept) ทั่วๆ ไปที่ทุกคนพอจะรู้ว่าเป็นอย่างไร แต่จะให้บอกขอบเขตจำกัดลงไปให้แน่นอนคงไม่ได้

ในฐานะที่เราเป็นผู้พูดภาษาไทย เราต้องรู้คำจำนวนหนึ่ง อาจจะเป็นจำนวนหลายพันคำ อาจจะเป็นหมื่นคำหรือมากกว่าก็ได้ การรู้คำหมายถึงว่ารู้เสียงที่พูดสัมพันธ์กับความหมายด้วย คนที่รู้ภาษาไทยย่อมรู้ทันทีที่ได้ยิน [læ̀əwmaa`iikná] ประกอบด้วย 4 คำ คือ แล้ว มา อีก นะ โดยรู้ว่าคำแรกจบลงที่ไหน คำที่สองเริ่มต้นที่ไหนจบลงที่ไหน และคำต่อๆ ไปด้วย แม้ว่าคำว่า แล้ว จะออกเสียงสั้นกว่าปกติจนเกือบจะเป็นเสียงว่า ละ ด้วยซ้ำไป

คนไทยก็รู้ว่าคำนั้นคือ แล้ว ถ้าหากเราไม่รู้ภาษาพ็อกซ์อันเป็นภาษาอินเดียแดงเผ่าหนึ่งพูดว่า [keṣa-tesīwa] (หมายถึงเขามีความสุข) เราก็บอกไม่ได้ว่ามีกี่คำ อาจจะเป็นคำเดียว สองคำ สามคำ สี่คำ หรือมากกว่า แต่ที่จริงแล้วเป็นคำเดียว อินเดียแดงที่พูดภาษาพ็อกซ์จะบอกว่านั่นเป็นคำๆ เดียว ฉะนั้นจะทำให้เรารู้สึกว่าสัญชาตญาณ (intuition) ของเจ้าของภาษาก็มีความสำคัญเหมือนกัน แต่บางครั้งก็อย่าได้ถือเอาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดและถูกต้องที่สุดเสมอไป

เสียงและความหมายในคำเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้¹ เมื่อนำเอาเสียงมารวมกันเป็นคำขึ้น คำนั้นจะมีความหมายโดยที่ไม่มีใครบอกได้ว่าทำไมคำว่าบ้านจึงหมายถึงบ้านในภาษาไทย และ house จึงหมายถึงบ้านในภาษาอังกฤษ หรือทำไมภาษาไทยจึงเลือกออกเสียงว่า “บ้าน” ขณะที่ภาษาอังกฤษออกเสียงว่า ‘house’ เมื่อใช้แทนสิ่งเดียวกัน

เรารู้ว่าในภาษาไทยมีคำว่า แฉ่ง อย่างยิ้มแฉ่ง หมายถึง เบิกบาน แต่ไม่มีคำว่าแฉ่ม ซึ่งน่าจะเป็นคำที่ปรากฏในภาษาไทยได้ อย่างเรามีคำว่า แข่ง กับ แซ่ม และเหม่ง กับ แหม่มก็น่าจะมีแฉ่มได้ คนไทยก็ออกเสียงคำนี้ได้ไม่มีปัญหาอะไร สมมติว่าวันหนึ่งมีคนสร้างคำว่าแฉ่ม และบอกว่าหมายถึง ความรู้สึกดีใจที่สอบได้ ไม่ว่าจะสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ สอบไล่ได้ หรือสอบเข้าทำงานได้ เราเรียกว่า แฉ่ม ถ้าคนไทยยอมรับศัพท์นี้ก็จะเป็คำที่มีความหมายในภาษาขึ้นมา

ฉะนั้น คำทุกคำที่เราซึ่งมีจำนวนจำกัดจะถูกเก็บไว้ในสมอง รวมทั้งการออกเสียงคำเหล่านั้นด้วย แต่ในชีวิตประจำวันที่เราพบจะเห็นว่า เรามีพจนานุกรมซึ่งรวบรวมคำต่างๆ ไว้ในรูปหนังสือ และนอกเหนือจากคำแล้วยังมีบอกว่า เป็น นาม กริยา สรรพนาม คุณศัพท์ วิเศษณ์ บุรพบท สันธาน อุทาน ด้วย เป็นการจำแนกประเภทของคำไว้ แต่ต้องจำไว้อย่างหนึ่งว่าไม่มีพจนานุกรมเล่มใดในโลกที่สามารถช่วยให้ผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาสร้างประโยคที่ถูกต้องขึ้นมาได้ เพราะพจนานุกรมที่สร้างขึ้นเพียงเพื่อช่วยให้รู้ว่าคำต่างๆ เป็นคำประเภทใด เหมาะแก่เจ้าของภาษาใช้มากกว่าผู้พูดภาษาอื่นใช้

สิ่งที่บอกเราว่าคำคืออะไรนั้นเป็นสิ่งที่ค่อนข้างซับซ้อน จนบางครั้งก็แยกไม่ออกและไม่สามารถจะชี้ชัดได้ แต่อย่างไรก็ตามก็พอจะสรุปได้ดังนี้

ก. ลักษณะทางเสียง เรารู้ว่าคำที่เปล่งออกมาจะต้องมีเสียงถูกต้องตามระบบเสียงของแต่ละภาษา ดังที่กล่าวแล้วในบทที่ 5

ข. ลักษณะทางวิวิภาค เรารู้ว่าคำก็มีระบบ บางคำก็มีความหมายเดียว บางคำก็หลายความหมาย เช่น cats ก็ประกอบด้วย cat และ -s หรือ ไหม ก็ประกอบด้วย หรือ และ ไม่

ค. ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ การที่นำคำมาเรียงกันแล้วเกิดความหมายทางไวยากรณ์ขึ้น

เช่น ประโยค แมวกัดหมา นั้นต่างจากประโยค หมากัดแมว เพราะคำอยู่สลับตำแหน่งกัน หรือประโยค I am reading a book. กริยา to be ต้องใช้ am เพราะ I เป็นตัวกำหนด read ต้องเติม -ing เพราะเป็นช่วงเวลาที่กำลังเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน

ข. ลักษณะทางความหมาย เรารู้คำที่พูดออกมาต้องมีความหมาย บางทีก็มีความหมายเดียว บางทีก็มีความหมายรอง หรือการขยายความหมายออกไป บางคำความหมายก็เปลี่ยนไป เช่น แพ้ เดิมแปลว่า ชนะ

ง. ลักษณะทางการใช้ เราไม่เพียงแต่รู้ว่าคำมีความหมาย เรายังรู้ว่าจะใช้คำนั้นอย่างไร เมื่อไร เป็นต้นว่า สวัสดิ์ เป็นคำทักทายทั่วไป เฮ้ย เป็นคำทักทายเพื่อนสนิท เป็นไง เป็นคำทักทายคนคุ้นเคยกันแต่ไม่สนิทเท่ากับคนที่ทักทายได้ว่า เฮ้ย

ประเภทของคำ

ตำราเล่มนี้จะแยกประเภทของคำผิดไปจากตำราอื่น เพราะจะไม่ยึดตามแนวไวยากรณ์ละตินหรือไวยากรณ์บาลีเป็นหลัก แต่จะยึดหลักภาษาศาสตร์และปฏิบัติศาสตร์เป็นสำคัญ โดยแยกประเภทของคำเป็น 8 ประเภท ดังนี้

นาม

ทุกภาษาในโลกนี้จะต้องมีนามเป็นประเภทของคำอยู่เสมอ ถือว่าเป็นลักษณะสากลทางภาษา เราสามารถแยกลักษณะของนามได้ดังนี้

ก. นามใช้เป็นประธานหรือกรรมของประโยค เช่น หมากัดแมว ทั้งหมาและแมว เป็นนาม

ข. นามอาจจะเกิดร่วมกับนามอื่น เป็นคำประสม คำประสมหรือวลีได้ เช่น สวนผัก (คำประสม) หน้าแฉะ (คำประสมเพราะแฉะไม่เกิดโดดๆ) กางเกงของพ่อ ตำรานี้ถือว่า ของ เป็นนาม มิใช่บุรพบท of อย่างในภาษาอังกฤษ เพราะ ของ ปรากฏใน ของขวัญ ของเล่น ของหลวง เป็นต้น

ค. คำที่ตำราเล่มอื่นเรียกว่าบุรพบท บน ใน นอก ได้ ล่าง ข้าง ที่ ถือว่าเป็นนามทั้งสิ้น เพราะแสดงสถานที่ และใช้เหมือนค่านามทุกๆ ไป เช่น เครื่องบน (ตัวไม้ที่ใช้เป็นส่วนของหลังคาได้แก่ ช่อ แปะ จันทัน หน้าจั่ว) เครื่องใน (อวัยวะภายในของสัตว์ ได้แก่ ตับ ไต ไส้ ม้าม) ของนอก (ของที่มาจากต่างประเทศ) ใต้ถุน (ที่ได้พื้นเรือนที่ยกสูง) เครื่องล่าง (อุปกรณ์ประกอบที่อยู่ใต้พื้นรถยนต์) ลีซ่าง (ข้างทั้งสองของร่างกาย) ที่ทาง (พื้นที่) จะเห็นว่าคำเหล่านี้เป็นนามทั้งสิ้น จึงควรจัดไว้ในประเภทนามมิใช่บุรพบท

ง. คำว่าอย่าง ใน อย่างดี อย่างช้า ก็จะจัดว่าเป็นนามที่มีวิเศษณกริยาขยาย

ง. ลักษณะนามที่ใช้กับนาม เช่น เชือก ตัว หวี อัน ถือว่าเป็นส่วนประกอบย่อยทางอรรถศาสตร์ของนาม ดูบทที่ 7

จ. สรรพนามที่ใช้แทนนามมีตำแหน่งในประโยคที่เดียวกับนาม ก็อนุมูลงว่าเป็นนามด้วย

กริยา

ทุกภาษาจะต้องมีกริยาเป็นลักษณะสากลของภาษาในโลก แต่ละภาษาแบ่งกริยาแตกต่างกันไป สำหรับภาษาไทยคำที่สามารถทำเป็นปฏิเสศได้ เราเรียกว่ากริยา แบ่งออกเป็น 3 ชนิด สองชนิดแรกเป็นกริยาที่แสดงอาการ ชนิดหลังเป็นกริยาที่ไม่แสดงอาการ ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ยอมเรียกว่ากริยาก็ได้

ก. อกรรมกริยา คือ กริยาที่ไม่มีกรรมตามในโครงสร้างรูปสีก ได้แก่ เดิน ไป นอน แม้แต่นอนในประโยค แม่นอนเตียง ก็ถือว่าเป็นอนอกรรมกริยา เพราะเตียงมิใช่กรรมในโครงสร้างรูปสีก เตียงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการนอนเท่านั้น โดยเชื่อว่า แม่ใช้เตียงนอน ปวีรรตไป เป็น แม่นอนเตียง

ข. สกรรมกริยา คือ กริยาที่มีกรรมตามในโครงสร้างรูปสีก ได้แก่ กิน ใช้ สร้าง หิว แม้แต่หิวในประโยค ผมกำลังหิวอยู่ที่เดียว ก็ถือว่าเป็นสกรรมกริยา เพราะประโยคนี้อาศัยโครงสร้างรูปสีกว่า ผมกำลังหิวข้าวอยู่ที่เดียว

ค. วิเศษณกริยา เป็นกริยาที่ไม่แสดงอาการในภาษาอังกฤษเรียกว่าคุณศัพท์ แต่ภาษาไทยจัดว่าเป็นกริยาเพราะสามารถทำเป็นปฏิเสศได้ ได้แก่ ดี สวย ชาว

มีคำบางคำที่ตำราเล่มอื่นเรียกว่าบุรพบท ได้แก่ จาก ถึง แต่ ตั้งแต่ จน จนถึง เรา เรียกว่าสกรรมกริยา เพราะคำดังกล่าวทุกคำทำเป็นปฏิเสศได้ และมีนามตามในโครงสร้างรูปสีกจึงไม่มีเหตุผลอะไรที่จะเรียกเป็นอย่างอื่น

คำนำหน้ากริยา

มีคำที่แสดงเกี่ยวกับช่วงเวลาหรือสฤตกาล (aspect) ก็ดี ความเป็นไปได้ก็ดี การบังคับก็ดี ที่ใช้นำหน้ากริยาได้เรียกว่า คำนำหน้ากริยา ได้แก่ ก็ กำลัง ควร จะ ชัก ต้อง นำ เพิ่ง

วิเศษณ์

เป็นคำขยายกริยามีจำนวนไม่มากนัก เช่น แจก ปี่ ปี่อ ต้อ แจด จัก เจียบ ต้อ เป็นต้น

สังขยา

เป็นการนับจำนวนเลข เช่น หนึ่ง สอง ร้อย พัน ล้าน มาก แม้แต่คำ เพียง ทุก ลัก ก็นับรวมอยู่กับสังขยาด้วย

นิยามลักษณะ

เป็นคำที่เฉพาะได้แก่ นี้ นั้น โน้น หนึ่ง เพียง 4 คำเท่านั้น แต่ นี้ นั้น โน้น หนึ่ง จะถือว่าเป็นนามเพราะเกิดหน้ากริยา

คำท้ายประโยค

เป็นคำที่ปรากฏท้ายประโยค ได้แก่ เลย กัน สำหรับ คำสร้อย เช่น นะ ครับ ค่ะ อะ นั้น Warotamasikkhadit (1975: 252-263) ถือว่ามีโครงสร้างรูปสีกมาจากประโยคกฤตการ (performative sentences)

คำสันธาน

เป็นคำที่เชื่อมนามกับนาม กริยากับกริยา หรือประโยคกับประโยค ให้รวมเรียกว่า สันธาน หรือ คำเชื่อม ได้แก่ และ กับ ทั้ง เพราะ ถ้า...ก็

ส่วนคำอุทานที่ร้องออกมาตามความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ เช่น โอ๊ย ถือว่าเป็นเสียงตอบสนองตามธรรมชาติ การนำนามมาใช้เป็นคำอุทาน เช่น พุทโธ พุทโธ ก็ให้ถือเป็นคำนาม การนำกริยามาใช้เป็นคำอุทาน เช่น ตายจริง เอ๊ะ (เอะใจ) ก็ให้ถือเป็นกริยา

คำเนื้อหา (พวกคำเปิด) และคำเสริม (พวกคำปิด)

คำในภาษาไทยหรือภาษาอื่นใดก็ตามที่เป็นประเภทนาม² กริยา และวิเศษณ์ ถือว่าเป็นคำที่มีความหมายเป็นอิสระ สามารถสร้างคำใหม่ขึ้นได้ เราเรียกคำประเภทนี้ว่า คำเนื้อหา (content words) หรือเรียกอีกอย่างว่า พวกคำเปิด (open class) คำเหล่านี้นิยมใช้เวลาโทรเลข เช่น สนุกมาก ทุกอย่างเรียบร้อย ส่งเงินเพิ่ม ส่วนคำเสริม (function words) หรือ พวกคำปิด (closed class) ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในเชิงไวยากรณ์ ซึ่งได้แก่ คำประเภทอื่นที่มีใช้คำเปิด มักจะไม่ค่อยมีคำใหม่เกิดขึ้น และเวลาโทรเลขคำเสริมจะถูกตัดออกถือว่าไม่จำเป็นและสิ้นเปลืองเปล่าถ้าหากใส่เข้าไป สำหรับภาษาอังกฤษคำปิดก็ได้แก่ article รวมทั้ง demonstratives คือ this, that, these, those บุรพบท สันธาน รวมอยู่ด้วย คำเนื้อหาส่วนมากจะเป็นหน่วยคำอิสระ (free morpheme) เช่น ชอบ ลำดวน ทุ่งถ่อน language, jungle แต่ก็มีบางคำที่เกิดจากหน่วยคำพันธะ (bound morpheme) เช่น แจ ใน ตามแจ คุมแจ จวนแจ แจจัน แจจน หรือ -ceive ในภาษาอังกฤษ เช่น deceive, conceive, receive, perceive เป็นต้น แต่ว่าคำเสริมนั้นมักจะเป็นหน่วยคำอิสระทั้งสิ้น ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ฉะนั้น การศึกษาโครงสร้างภายในของคำเพื่อหาเกณฑ์และกฎว่าคำมีลักษณะและส่วนประกอบอย่างไร เรียกว่า วจวิทยา (Morphology)

หน่วยคำ: ส่วนเล็กที่สุดที่มีความหมาย

คำที่ปรากฏในภาษาบางครั้งก็ประกอบด้วยส่วนที่มีความหมายส่วนเดียว บางทีก็หลายส่วน ส่วนที่เล็กที่สุดที่มีความหมายเราเรียกว่า หน่วยคำ (morpheme) เนื่องจากคำบางคำมีพยางค์เดียว บางคำก็มีหลายพยางค์ เช่น

กล	สกล
กั๊ด	สกั๊ด
กาว	สกาบ
กูล	สกูล
ดັบ	สดັบ
ด้า	สด้า
ดี	สดี
ภาพ	สภาพ

คำในแถวขวามีพยางค์ออกเสียง สะ ด้วยกันทุกคำ แต่ สะ มิได้เป็นหน่วยคำ เพราะ สะ มิได้มีความหมายในคำเหล่านั้น สะ เป็นเพียงส่วนประกอบให้เกิดเป็นคำขึ้นในแถวขวานั้น จะถือว่า สะ เป็นหน่วยคำไม่ได้

ขอให้สังเกตคำต่อไปนี้

หน่วยคำเดียว	กิน ม้า man garage
สองหน่วยคำ	สมควร เรือนจำ manly desirable
สามหน่วยคำ	มหาวิทยาลัย ตายทั้งกลม manliness
สี่หน่วยคำ	เรียงพี่เรียงน้อง gentlemanless
มากกว่าสี่หน่วยคำ	ความน้อยเนื้อต่ำใจ ungentlemanliness

จะเห็นได้ว่าคำคำเดียวอาจจะมีหลายหน่วยคำได้ดังปรากฏตามตัวอย่างข้างบนนี้

เราอาจจะกล่าวได้ว่า หน่วยคำมีลักษณะแตกต่างกันหลายอย่างตามที่ปรากฏ แต่ต้องเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดซึ่งมีความหมายในตัวคงที่ไม่ว่าจะปรากฏ ณ ที่ใด เราสามารถจะให้ความคิดทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับหน่วยคำได้ดังนี้

- (1) หน่วยคำอาจจะมีเสียงเดียว เช่น อ-ในอมต หรือ a-ใน amoral
- (2) หน่วยคำอาจจะเป็นพยางค์หนึ่ง เช่น แป้ง เภา หรือ bed, mug
- (3) หน่วยคำอาจจะมีมากกว่าหนึ่งพยางค์ เช่น ระเบิด กองกอย พายุ กาชะลอง หรือ many, pencil, crocodile, salamander

(4) หน่วยคำที่ต่างกันอาจจะมีรูปเหมือนกัน เช่น นักพูด/พูดนัก หรือ brighter/reader

(5) หน่วยคำเดียวกันอาจจะมีรูปแตกต่างกันถ้าหากอยู่ในลักษณะที่หลีกหล้อกัน เช่น คือ/ใช่ หรือ/s, z, əz, ən, rən/ เมื่อเป็นพหูพจน์ รูปที่แตกต่างกันนี้เราเรียกว่าหน่วยย่อยของคำ (allomorph) ซึ่งต่างก็เป็นหน่วยคำเดียวกันคือพหูพจน์

(6) หน่วยคำเดียวกันอาจจะออกเสียงต่างกัน แต่เราสามารถใช้อักษรทางภาษาทำนายได้ว่าควรออกเสียงอย่างไร เช่น sign เมื่ออยู่โดดๆ ออกเสียง [ซายน์] แต่เมื่อมีปัจจัยเติมเป็น signature ออกเสียง ซิกเนเจอร์ ในกรณีนี้เราถือว่า sign มีส่วนพื้นฐาน 2 แบบ ซึ่งต่างก็เป็นหน่วยย่อยของคำคือ [ซายน์-] กับ [ซิกน-] ขึ้นอยู่กับว่าจะมีปัจจัยใดมาเติม

(7) คำบางคำสามารถเกิดโดดๆ ได้ แต่บางคำก็ต้องเกาะส่วนอื่น เช่น กตัญญู/อกตัญญู งอนช้อย/แฉ่มช้อย หรือ play/replay, able/ability

กลไกอันเกี่ยวข้องกับหน่วยคำ

เนื่องจากในโลกนี้มีภาษาอยู่ไม่น้อยกว่า 3,000 ภาษา และอาจจะมากถึง 8,000 ภาษา ตามความเชื่อของแต่ละปราชญ์ ฉะนั้น กลไกในการสร้างคำจึงมีหลายแบบแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามจะต้องเข้าใจว่ากลไกบางอย่างที่กล่าวถึงในบทนี้ ก็เป็นกลไกในเชิงวากยสัมพันธ์ด้วย เพราะการเติมปัจจัยกิตติ การลงอาคมกิตติ ทำให้ประเภทของคำเปลี่ยนไป คำหนึ่งอาจจะเป็นที่มาของอีกคำหนึ่งโดยการปริวรรตประโยค อย่างไรก็ตามเราจะเรียกว่าส่วนหลักของหน่วยคำว่าส่วนพื้นฐาน (base) ซึ่งบางครั้งเป็นหน่วยคำอิสระ เช่น งอน หน้า dog, house แต่บางครั้งก็เป็นหน่วยคำพันธะ เช่น ช้อย แง cran-, -ceive ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนที่เติมเข้าไป (affixes) ซึ่งเป็นหน่วยคำพันธะเสมอไม่ว่าจะเป็นอุปสรรค (prefix) ปัจจัย (suffix) หรืออาคม (infix)

การเติมอุปสรรค

เป็นการเติมหน่วยคำพันธะเข้าข้างหน้าส่วนพื้นฐานแล้วทำให้ความหมายเปลี่ยนไป เช่น

โศก	อโศก
นาม	นิรนาม
มิตร	สุมิตร
lateral	bilateral
taste	distaste
afraid	unafraid
graph	digraph
view	preview

การเติมปัจจัย

เป็นการเติมหน่วยคำพันธะเข้าหลังส่วนพื้นฐาน แล้วทำให้ประเภทของคำเปลี่ยนไป เช่น

desire	“กริยา” + -able	= desirable	“คุณศัพท์”
black	“คุณศัพท์” + -en	= blacken	“กริยา”
dark	“คุณศัพท์” + -ness	= darkness	“นาม”
quick	“คุณศัพท์” + -ly	= quickly	“วิเศษณ์”
man	“นาม” + -ly	= manly	“คุณศัพท์”
vaccine	“กริยา” + -al	= vaccinal	“คุณศัพท์”
acquit	“นาม” + -al	= acquital	“นาม”

แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีบางตัวเมื่อเติมปัจจัยแล้วมิได้ทำให้ประเภทของคำเปลี่ยนไป เช่น

vicar	“นาม” + age	= vicarage	“นาม”
music	“นาม” + ian	= musician	“นาม”
king	“นาม” + dom	= kingdom	“นาม”

การลงอาคม

เป็นการเติมหน่วยคำพันธะลงระหว่างส่วนพื้นฐานหรือแทรกไปภายในส่วนพื้นฐาน อาจจะทำให้ความหมายหรือประเภทของคำเปลี่ยนไป เช่น

เดิน	ดำเนิน
อาจ	อำนาจ
สรวล	สำรวล

สำหรับภาษาบันตอค พุดินหมู่เกาะฟิลิปปินส์ เช่น

fusul	“ซ้าศึก”	fumusul	“กลายเป็นซ้าศึก”
fikas	“แข็งแรง”	fumikas	“กลายเป็นแข็งแรง”

ในภาษาอังกฤษมีลักษณะคล้ายการลงอาคมแต่ก็ไม่เชิงทีเดียว เพราะเพิ่มระหว่างหน่วยคำสองหน่วยคำซึ่งเราเรียกว่า ตัวเชื่อมต่อ (stem formative) เช่น

hipp	“ม้า” + potamus	“แห่งน้ำ”	= hippopotamus
therm	“ร้อน” + meter	“เครื่องวัด”	= thermometer

การลงอนุภาค (particle)

เป็นการเติมอนุภาคลงหลังหน่วยคำอิสระ เพื่อแสดงว่าคำนั้นเป็นประธานหรือกรรมของประโยคอย่างไรในภาษาญี่ปุ่น เช่น

Daeng-ga hon-o yonda “แดงอ่านหนังสือ”

มีอนุภาค ga แสดงประธาน และอนุภาค o แสดงกรรม เป็นต้น

การกลมกลืนเสียง (assimilation)

เมื่อเติมอุปสรรคหรือลงวิภัติ แล้วอาจจะเกิดการกลมกลืนเสียงขึ้น ถ้าหากเป็นการกลมกลืนเสียงที่มีตัวอยู่ข้างหน้ามีอิทธิพลทำให้ตัวหลังคล้อยตาม เราก็เรียกว่าการกลมกลืนเสียงตามตัวหน้า (progressive assimilation) เช่น ลีบเบ็ด dogs ซึ่งตัว s จะออกเสียงเป็นโฆชะตามเสียงตัว g แต่ถ้าตัวที่อยู่ข้างหลังมีอิทธิพลทำให้ส่วนที่เติมเข้าไปคล้อยตาม เราก็เรียกว่าการกลมกลืนเสียงตามตัวหลัง (regressive assimilation) เช่น อังคั้นคู้ (มาจาก อัน + คั้นคู้ เปลี่ยนเสียง /น/ เป็น /ง/ ตามเสียง /ค/) impossible, intangible เป็นต้น สระบรรสาน (vowel harmony) ก็เป็นการกลมกลืนเสียงอย่างหนึ่งที่ตัวที่ถูกกลมกลืนมิได้อยู่ติดกับตัวที่มีอิทธิพล สระบรรสานเกิดขึ้นในภาษาตุรกี เช่น

el	มือ	elim	มือของฉัน
diş	ฟัน	dişim	ฟันของฉัน
göz	ตา	gözüm	ตาของฉัน
gül	กุหลาบ	gülüm	กุหลาบของฉัน
kız	เด็กหญิง	kızım	เด็กหญิงของฉัน
yaş	อายุ	yaşım	อายุของฉัน
kuş	นก	kuşum	นกของฉัน
kol	แขน	kolum	แขนของฉัน

จะเห็นได้ว่าสระที่นำหน้า m ที่รวมกันแปลว่า ของฉัน นั้นจะบรรสานกับสระหน้าหน้าปากท่อ กลาง และหลัง

ภาษายังการีก็มีลักษณะสระบรรสานเช่นกัน โดยที่มีหน่วยย่อยของคำ “ไปทาง” สามรูปด้วยกันคือ {-hoz -hez -höz} โดยมีการกระจายดังนี้

-hoz	อยู่หลังสระหลัง	/aparthoz/	“ไปทางชายหาด”
-hez	อยู่หลังสระหน้า	/akerthez/	“ไปทางสวน”
-höz	อยู่หลังสระหน้าปากท่อ	/aföltköz/	“ไปยังโลก”

การผลัดเสียง (dissimilation)

ลักษณะที่ตรงข้ามกับการกลมกลืนเสียง คือ การผลัดเสียง เป็นการทำให้เสียงที่คล้ายกันต่างกันเสีย เช่น จูจี้ เสียง อุ ซึ่งเป็นสระหลังในพยางค์แรก ผลักให้เป็นเสียง อี ซึ่ง

เป็นสระหน้าในพยางค์หลัง ทำนองเดียวกับ โฟเน และ อ้อแอ้ บางครั้งก็เป็นการผลัดเสียงตัวสะกด เช่น แจกแจง พยางค์แรกสะกดด้วย /ก/ ซึ่งเป็นเสียงหยุด พยางค์หลังสะกดด้วย /ง/ ซึ่งเป็นเสียงนาสิก หรือยอกย้อน พยางค์แรกสะกดด้วย /ก/ ซึ่งมีฐานที่เพดานอ่อนอันเป็นเสียงที่เกิดข้างหลัง ส่วนพยางค์หลังสะกดด้วย /น/ ซึ่งมีฐานที่ปุ่มเหงือกอันเป็นเสียงที่เกิดข้างหน้า คำว่า กำแหง ก็เข้าลักษณะการผลัดเสียงตามกฎของกราสมัน (Grassman's law) ที่กล่าวว่าให้ลดเสียงชนิดลงหนึ่งเสียง เมื่อมีเสียงชนิดสองเสียงอยู่ใกล้กัน ฉะนั้น คำแหงจึงควรเหลือเป็นกำแหง แต่อย่างไรก็ตาม ภาษาไทยมิใช่ทั้งสองคำคือ ทั้ง คำแหง/กำแหง ในภาษาอังกฤษคำว่า paper ก็ออกเสียงว่า [เพเปอร์] โดยลดเสียงชนิดในพยางค์หลังออก ในภาษาละตินมีคำว่า peregrinus "คนต่างชาติ คนแปลกหน้า" ปรากฏในภาษาอิตาเลียน เป็น pelligrino โดยเสียง /r/ ข้างหน้าเปลี่ยนเป็นเสียง /l/ เป็นต้น

การลดหน่วยเสียง (haplology)

การไม่ออกเสียงพยัญชนะบางเสียงในคำ หรือบางพยางค์ในคำ ถือว่าเป็นการลดหน่วยเสียง เช่น อาญา (เมื่อเทียบกับ อาชญา) มีการลดเสียงสะกด /ต/ (แต่ตัวสะกด ช) ออก เกียรติ มีการลดพยางค์ ติ ลง ในภาษาอังกฤษคำว่า damn ออกเสียงว่า [แดม] ไม่มีเสียง [น] debt ออกเสียงว่า [เด็ท] ไม่มีเสียง [บ] salmon ออกเสียงว่า [แซมอน] ไม่มีเสียง [ล] คำว่า ฉะนั้น ก็ลดจาก ฉนั้น ฉยับ ก็ลดจาก ยับยับ รัชนี ก็ลดจาก รื่นรื่น ละลิบ ก็ลดจาก ลิบบิบ อะไร ก็ลดจาก อันไร สะตือ ก็ลดจาก สายตือ ตะขาบ ก็ลดจาก ตัวขาบ ตะไคร้ ก็ลดจาก ต้นไคร้ เป็นต้น การลดหน่วยเสียงนี้บางครั้งก็ทำให้เกิดลักษณะที่เรียกว่า **การทำสระให้ เป็นเสียงยาว (vowel lengthening)** ขึ้น เช่นคำว่า film เมื่อลด /l/ ลง ทำให้เสียงสระยาวขึ้นเป็น ฟีม ในภาษาฮีบรู /haa'fis/ "ผู้ชาย" มาจาก /*ha'ʔis/ ลด /ʔ/ ออกตัวหนึ่งทำให้เสียง /a/ ยาวขึ้นเป็น /aa/ ซึ่ง Gleason (1955: 86) เรียกว่า **เสียงยาวทดแทน (compensatory lengthening)**

การเพิ่มหน่วยเสียง (addition of morpheme)

การเพิ่มหน่วยเสียงเข้าไปในคำอาจเกิดโดยการตัดคำผิด เช่น นกยาง ก็เพิ่มเป็นนกกระยาง ลูกตา ก็เพิ่มเป็น ลูกกะตา ตกใจ ก็เพิ่มเป็น ตกกะใจ เพิ่มขึ้นเพื่อให้สละสลวย เช่น จุกจิก เพิ่มเป็น กะจุกกะจิก ดุกดิก เพิ่มเป็น กะดุกกะดิก หรือเพิ่มเพราะแนวเทียบ (analogy) กับแนวการทำให้สละสลวย เช่น มอมแมม เป็น กะมอมกะแมม เป็นต้น

การสับเสียง (metathesis)

การสับเสียงก็คือ การที่หน่วยเสียงเกิดสับที่กันได้ เช่น ตะกรุด สับเสียงเป็น กระตุด มะละกอ สับเสียงเป็น ละมะกอ ในภาษาอังกฤษเก่า hros "ม้า" สับเสียงเป็น horse ภาษาอังกฤษปัจจุบัน three "สาม" สับเสียงเป็น third "ที่สาม" ภาษาฮีบรู อุปสรรค /hit-/ เมื่ออยู่นำหน้า

/s z ʒ/ จะมีการสับเสียง เช่น แทนที่จะเป็น /*hitšamméer/ กลับเป็น /hištamméer/ ภาษาฮานตู (พูดในหมู่เกาะฟิลิปปินส์) /ʷusa/ “หนึ่ง” แต่ /kasʷa/ “ครั้งหนึ่ง” โดยที่ /s/ สับเสียงกับ /ʷ/ ภาษาตากาลอก /atip/ “มุงหลังคา” แต่ /apʷan/ “อะไรที่ต้องมุง” /p/ สับเสียงกับ /t/

การทำให้เป็นเสียงที่เพดานแข็ง (palatalization)

การที่เปลี่ยนเสียงจากฐานที่ปุ่มเหงือกเลื่อนไปที่เพดานแข็ง เช่น เขี้ยว มาจาก ทีเดียว วิชชาลัย มาจาก วิทยาลัย /hičuw/ มาจาก hit you /dijuw/ มาจาก did you /moysčer/ มาจาก moisture “ความชื้น” ซึ่ง Francis (1958: 214) เรียกว่า การสังเคราะห์ (synthesis)

การเปลี่ยนเสียงสระ

เมื่อการลงเสียงเน้นหนักเปลี่ยนไป สระเดิมที่เป็นสระเต็มรูปจะกลายเป็นสระกลาง ๆ คือ /ə/ หรือ /ɨ/ /dipləmæt/ มาจาก /diplówməsij/, /dʰspéhr/ มาจาก /déspərit/ ภาษาไทย เช่น ยายกะตา มาจาก ยายกัตา ตั้งตะเช้า มาจาก ตั้งแต่เช้า คล้ายการลดหน่วยเสียงเหมือนกัน แต่บางครั้งเสียงเน้นหนักไม่เปลี่ยนแต่ประเภทของคำเปลี่ยน สระเปลี่ยนไปก็มี เช่น /klæríti/ “ความกระจ่าง” มาจาก /klir/ “ชัด, กระจ่าง” /plézent/ “พึงพอใจ” มาจาก /pliɥz/ “ทำให้พอใจ” ภาษาไทยก็ปรากฏใน ลึกขา เมื่อเทียบกับ คึกษา พิศาล เมื่อเทียบกับ ไพศาล แต่มีการเปลี่ยนสระอีกอย่างหนึ่งที่เรียกว่า การแทนที่กัน (suppletion) เช่น geese “ห่าน” เป็นพหูพจน์ของ goose took “ได้อะ” เป็นอดีตกาลของ take “เอา” เป็นต้น

การซ้ำพยางค์หรือซ้ำคำ (reduplication)

การที่ซ้ำพยางค์แรกหรือพยางค์ใดพยางค์หนึ่งของคำปรากฏในหลายภาษา ภาษาตากาลอก /susulat/ “จะเขียน” มาจาก /sulat/ “เขียน” /ʷaʷaral/ “จะสอน” มาจาก /ʷaral/ “สอน” ภาษาชินุก (Chinook) เป็นภาษาอินเดียนแดงเผ่าหนึ่ง /iwi iwi/ “ตรวจตราอย่างถี่ถ้วน” มาจาก /iwi/ “ปรากฏ” ภาษาฮอตเตนตอต /go go/ “มองอย่างถี่ถ้วน” มาจาก /go/ “เห็น” /gam gam/ “บังคับให้บอก” มาจาก /gam/ “บอก” ภาษาวาโช (Washo) เป็นภาษาอินเดียนแดงพูดในเนวาดา /gusus/ “ควายหลายตัว” มาจาก /gusu/ “ควาย” เป็นการซ้ำพยางค์หลัง ภาษาตากาลมา (Takelma) เป็นภาษาอินเดียนแดงพูดในโอเรกอน /himimd-/ “เคยพูดกับ” มาจาก /himid-/ “พูด” เป็นการซ้ำตรงกลาง เหมือนภาษาซาโมน (Samoan) /matutua/ “หลายคนแก่” มาจาก /matua/ “เขา (คนเดียว) แก่” ภาษาอังกฤษก็ได้แก่ mama “แม่” papa “พ่อ” goody-goody “ของดี” ภาษาไทยก็ได้แก่ ซ้ำ ๆ คล้าย ๆ สวย ๆ งาม ๆ ดีดี เป็นต้น

หน่วยคำพิเศษ

ยังมีหน่วยคำประเภทหนึ่งที่เกิดโดด ๆ เป็นคำมูลไม่ได้ แต่ว่าหน่วยคำนั้นเกิดกับหน่วยคำอื่นเฉพาะแห่งเฉพาะที่เท่านั้น เช่น หนังสือ ลายสือ ไชสือ หน่วยคำ สือ เกิดกับคำมูล หนังสือ และไช ตามลำดับได้ ฉะนั้น สือ ก็น่าจะเป็นหน่วยคำในตัวของมันเอง ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ แซ่มซ้อย ชดช้อย อ่อนช้อย งอนช้อย ก็เช่นเดียวกัน -ช้อย ก็เป็นหน่วยคำ มีความหมายว่า งาม ในภาษาอังกฤษก็มีอย่างในคำว่า cranberry, huckleberry, raspberry, boysenberry เพราะ berry เป็นคำมูลมีความหมายในตัวของมันเอง แต่ cran-, huckle-, rasp- และ boysen- เกิดเฉพาะกับคำมูล berry เท่านั้นไม่เกิดที่อื่นอีก นอกจากคำว่า cran ซึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้มีน้ำผลไม้ cranapple ขายในตลาดก็เป็นคำใหม่หรือเกิดในคำ Cranbrook, Cranford ซึ่งเป็นชื่อสถานที่ก็เป็นชื่อเฉพาะในภาษาอังกฤษ ยังมีคำอื่นอีก เช่น inept “ไม่เหมาะ” แต่ไม่มี *ept มี inert “เคลื่อนไม่ได้ เลื่อย” แต่ไม่มี *ert มี inane “ว่างเปล่า ขาดไหวพริบ” แต่ไม่มี *ane มี disgusted “รังเกียจ” แต่ไม่มี *gusted มี lukewarm “อุ่น ๆ” แต่ไม่มี *luke มี strawberry แต่ลูกไม้ชนิดนั้นไม่เกี่ยวข้องกับ straw “ฟาง” เลยหรือมี gooseberry ลูกไม้นั้นก็ไม่เกี่ยวข้องกับ goose “ห่าน” เลย เรารวมเรียกหน่วยคำเหล่านี้ว่าหน่วยคำพิเศษ

คำมูล คำประสม และคำประสม

คำมูล (simple word)

ได้แก่คำที่เป็นมูลฐานอาจจะมีสิ่งอ้างอิงสิ่งเดียว มีจิตภาพเดียวเกิดโดด ๆ ได้ เช่น นก พ่อ อ่าน ด้วย ครับ tree, hand, go เป็นต้น คำมูลในบางภาษาก็เป็นรากศัพท์ (root) แต่ในบางภาษาก็เป็นต้นศัพท์ (stem) ให้มีการเติมอุปสรรค วิภัติ บัศจรรย์ หรืออาคม เข้าไปได้ แต่ต้องเข้าใจไว้ด้วย ณ ที่นี้ว่า คำมูลนั้นยังสามารถแยกส่วนประกอบย่อยทางอรรถศาสตร์ต่อไปได้ เช่น พ่อจะต้องเป็นเพศชาย เป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นมนุษย์ จะต้องมีลูก เป็นต้น

คำประสม (complex word)

การที่หน่วยคำพันธะ (bound morpheme) ซึ่งไม่สามารถจะปรากฏโดด ๆ ในตัวของมันเองอย่างคำมูล จะต้องเกิดร่วมกับหน่วยคำพันธะอื่นแล้วจึงจะอยู่โดด ๆ ได้ เราเรียกว่า คำประสมแท้ เช่น ชดช้อย มาจากหน่วยคำพันธะ ชด-กับหน่วยคำพันธะ -ช้อย ซึ่งต่างก็เกิดโดด ๆ ไม่ได้ แต่เมื่อรวมกันแล้วเป็น ชดช้อย อ่อนช้อย งอนช้อย ได้ สำหรับภาษาอังกฤษก็มี receive, conceive, perceive, deceive ต่างก็เกิดจากหน่วยคำพันธะ รวมกับหน่วยคำพันธะ ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วเท่านั้นจึงจะเกิดโดด ๆ ได้ หน่วยคำพิเศษอย่าง inept และ disgusted ก็ต้องจัดว่าเป็นคำประสมแท้เช่นกัน

การที่หน่วยคำพันธะใดเกิดร่วมกับคำมูล เราเรียกว่า **คำประสมเทียม** เช่น นักบวช คำมูลบวชเกิดเป็นอิสระได้ แต่คำว่านัก-เกิดเป็นอิสระไม่ได้ (ทั้งนี้ต้องไม่สับสนกับคำวิเศษณ์ที่พ้องเสียงกับ นัก ใน ดีนัก ช้านัก) เกิดเป็นคำประสมเทียม นักบวช ในภาษาไทยนั้น ข้อจำกัดของหน่วยคำพันธะ นัก ผู้ และ คน เป็นสิ่งที่น่าศึกษา เป็นต้นว่า นัก-นำหน้านาม, สกรรมกริยา, และอกรรมกริยาได้ แต่จะนำหน้าวิเศษณกริยาไม่ได้ และถ้านำหน้าสกรรมกริยา จะต้องลดกรรมออก เช่น นักบุญ นักการเมือง นักเทศน์ นักสวด จะพูดว่า *นักดี *นักสวดมนต์ ไม่ได้ แต่ ผู้-นำหน้านาม, อกรรมกริยา, สกรรมกริยา วิเศษณกริยาได้ แม้จะเป็นสกรรมกริยา ก็ไม่ต้องลดกรรมออก เช่น ผู้คน ผู้ชาย ผู้ไป ผู้สื่อข่าว ผู้รับประโยชน์ ผู้ดี ส่วนคนนั้นนำหน้านาม อกรรมกริยา สกรรมกริยา และวิเศษณกริยาได้ คล้าย ผู้- เช่น คนสวน คนใช้ คนไป คนซื้อ คนใช้ คนขายขนม คนร้าย โดยที่บางครั้งคนกับผู้ใช้แทนกันได้ บางทีก็ใช้แทนกันไม่ได้ เช่น *ผู้สวน *ผู้ใช้ *คนขาย *คนลากมากดี *คนแทนราษฎร เป็นต้น ด้วยลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ ภาษาไทยย่อมมีส่วนประกอบย่อย (decomposition) ทางอรรถศาสตร์ของคำว่า นัก ผู้ และ คน แตกต่างกันไป ที่ทำให้เราสามารถบอกได้ว่าใช้ นัก ผู้ และ คน นำหน้าคำใดได้ นำหน้าคำใดไม่ได้ ภาษาอังกฤษคำประสมเทียมก็ได้แก่ confront, deform, perambulate, rewrite หน่วยคำพิเศษที่กล่าวมาแล้วบางคำ เช่น หนังสือ ลายสือ boysenberry, cranberry, huckleberry, lukewarm, raspberry และ autograph ต่างก็เป็นคำประสมเทียม

นอกจากนั้นยังมีคำประสมแท้เมื่อเติมอุปสรรคปัจจัยเข้าไปได้ เช่น misconceive มาจาก mis- รวมกับ conceive กลายเป็นคำใหม่ขึ้น ซึ่งเราจะเรียกว่า **คำประสมเสริม** ตัวอย่างคำประสมเสริมอื่นได้แก่ permission, conception, misconception เป็นต้น

คำประสม (compound word)

การนำคำมูลตั้งแต่สองคำขึ้นไปมารวมกัน เรียกว่า **คำประสม** และคำประสมในภาษาไทยก็มีหลายรูปแบบ ถ้าหากพิจารณาเฉพาะโครงรูปผิวของคำประสม อาจจะมีลักษณะดังนี้

	นาม	กริยา	วิเศษณกริยา
นาม	แม่น้ำ	ล้มต่า	ข้าวเหนียว
กริยา	ติดอ่าง	เข้าป่า	คลุมเครือ
วิเศษณกริยา	แข็งเมือง	ชันแค่น	เขียวหวาน

แม้ว่าคำประสมที่มีโครงรูปผิวแบบนามนาม จะอนุพันธ์มาจากโครงรูปลึกที่ต่างกันหลายอย่าง เช่น

แม่น้ำ	มาจาก	แม่ของน้ำ
--------	-------	-----------

บาปกรรม	มาจาก	บาปและกรรม
ตัวพระ	มาจาก	ตัวที่แสดงเป็นพระเอก
กุญแจมือ	มาจาก	กุญแจใส่มือ
เกลือแกง	มาจาก	เกลือใช้ใส่แกง
เกลือฝน ³	มาจาก	เกลือสำหรับใส่กันฝน

นามนามก็จะได้นาม เช่น ลูกเสือ ไฟฟ้า ปากกา หุ่นยนต์ กริยากริยา ก็จะได้กริยา เช่น กตซี ชมชื่น ผีกหัด วิเศษณกริยาวิเศษณกริยา ก็จะได้วิเศษณกริยา เช่น ชมชื่น ถ่องแท้ โดดเดี่ยว โง่เขลา เป็นต้น

การนำคำมูลที่ต่างประเภทกันมารวมกัน บางครั้งก็จะได้ประเภทของคำตามตัวหน้า นามกริยา เป็นนาม เช่น ข้าวแช่ หมากเก็บ หูรูด พัดโบก นามกริยาเป็นกริยา เช่น ขนลุก มือพอง กริยานามเป็นกริยา เช่น นั่งห้าง ยิงฟัน ยืนยาม ขึ้นครุ กริยานามเป็นนาม เช่น ชาน้ำ เข้ซ้อ ต้มซ่า ทอดมัน พาดควาย นามวิเศษณกริยาเป็นนาม เช่น ข้าวแดง ด้ายดิบ ฝนเทียม นามวิเศษณกริยาเป็นวิเศษณกริยา เช่น หัวต้อ ใจร้าย ปากหนัก วิเศษณกริยานามเป็นวิเศษณกริยา เช่น ดีใจ เบาใจ เต็มอก กริยาวิเศษณกริยาเป็นกริยา เช่น เอาจริง คั้นดี ปวดแสบปวดร้อน กริยาวิเศษณกริยาเป็นนาม เช่น ต้มเค็ม ยาใหญ่ วิเศษณกริยากริยาเป็นวิเศษณกริยา เช่น ดีแตก บ้าจี้ คับขัน วิเศษณกริยานามเป็นนาม เช่น ซ้ำปี ชาวพวง

คำมูลประเภทเดียวกันเมื่อเรียงสลับที่กันอาจได้คำคนละประเภท เช่น ดาวไข่ ไข่ดาว หรือความหมายเปลี่ยนไป เช่น ดอกไม้ ไม้ดอก ใจหาย หายใจ ตาน้ำ น้ำตา ลูกครึ่ง ครึ่งลูก แต่บางครั้งก็สลับที่กันได้โดยความหมายไม่เปลี่ยน เช่น ยาเนื้อ เนื้อยา ตุ่นเอ็น เอ็นตุ่น หรือในถิ่นอีสาน คำสั้มก็คือสั้มตำ

ความหมายของคำประสมไม่จำเป็นต้องเป็นผลรวมของส่วนประกอบย่อยทาง อรรถศาสตร์ของคำมูล เช่น ลูกกลอน ลูกกวาด ลูกช้าง ลูกชิ้น ลูกน้ำ ลูกบวบ ลูกไม้ ลูกเสือ และลูกเห็บ เป็นต้น

นอกจากการที่นำคำมาเรียงกันก็ได้ให้ความหมายในเชิงตรรกศาสตร์เสมอไป เช่น เป่าบิน จานบิน ต่างเป็นวัตถุที่บินในอากาศ แต่สนามบินกลับเป็นสนามสำหรับเครื่องบิน ขึ้นลง กระจดาชช้อย กระจดาชฟาง กระจดาชสา ต่างก็เป็นกระจดาชที่ทำจากวัสดุตั้งกล่าว แต่ กระจดาชแก้วมิได้ทำจากแก้ว แต่ใส่คล้ายแก้ว กระจดาชวาวก็มีใช้กระจดาชที่ทำจากวาวแต่เป็น กระจดาชสำหรับใช้ท้าว ในทำนองเดียวกัน บ้านหลวง รถหลวง วังหลวง เป็นสมบัติของแผ่นดิน แต่เมียบหลวงกลับไม่ใช่สมบัติของแผ่นดิน

คำประสมบางอย่างเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งบางทีอาจจะเป็นวัฒนธรรมเดิมซึ่งปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนไป แต่วัฒนธรรมทางภาษายังเก็บไว้ก็มี เช่น เบี้ยบ้านาญ เบี้ยหัวต เบี้ยเลี้ยง เบี้ยประชุม เบี้ยหัวแตก เพราะวัฒนธรรมเดิมใช้เบี้ยแทนเงิน คำว่าเบี้ยจึงติดมาจนทุกวันนี้

การเทียบระหว่างวจีวิภาคและวากยสัมพันธ์

วิชาภาษาศาสตร์ในระยะต้นๆ ได้แยกไว้ชัดเจนว่า วจีวิภาค เกี่ยวข้องกับการนำหน่วยคำมาเรียงกันให้เกิดเป็นคำ ส่วน วากยสัมพันธ์ นั้นเป็นการนำหน่วยคำมาเรียงกันให้เกิดเป็นวลีและประโยค แต่ที่จริงแล้วการสร้างคำประสมมาจากการลดรูปวลีหรือประโยคที่ดี การลงวิภัติให้กริยาให้คล้ายตามนามที่เป็นประธานที่ดี หรือการลงวิภัติในคำนามหรือส่วนขยายนามให้เป็นไปตามการที่ต้องการก็ดี ย่อมเกี่ยวข้องกับวากยสัมพันธ์ทั้งสิ้น

ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษถ้าหากเราพิจารณาดูให้ถี่ถ้วนจะพบว่า คำบางคำนั้นมิได้มีความหมายคงที่ไม่ว่าจะปรากฏ ณ ที่ใดตามนิยามของหน่วยคำดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นอย่างคำว่า ก็ ในภาษาไทยเราไม่แน่ใจว่าหมายความว่าอะไร และการปรากฏของ ก็ ในประโยคมีส่วนเกี่ยวข้องกับวากยสัมพันธ์อย่างแน่นอน ในภาษาอังกฤษ She wanted to see me. คำว่า to ในที่นี้ก็ไม่มีมีความหมายอะไร แต่ถ้าหากไม่มี to ณ ตำแหน่งดังกล่าว ประโยคนั้นก็มีใช้ประโยคภาษาอังกฤษ ฉะนั้น to จึงไม่มีความหมายในเชิงวจีวิภาค แต่มีความหมายทางไวยากรณ์ การลงวิภัติตามที่ได้อธิบายไว้คร่าวๆ ข้างต้นก็เป็นสัญญาณอย่างหนึ่งที่มีฐานะเป็นหน่วยคำพันธะที่หลายๆ ภาษาในโลกใช้เป็นเครื่องมือในไวยากรณ์เพื่อแสดง เพศ พจน์ การก วากยสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวากยสัมพันธ์ แต่ในขณะที่เดียวกันก็เกี่ยวข้องกับวจีวิภาคเมื่อเราพิจารณาแต่ละคำนั้นเป็นหน่วยๆ ไป ภาษาไทยเป็นภาษาที่ไม่มีวิภัติเพราะเป็นภาษาคำโดด แต่ภาษาตระกูลอินโด-ยุโรป จะมีวิภัติอยู่มาก ถึงแม้ภาษาอังกฤษปัจจุบันได้พัฒนาไปมากเหลือการลงวิภัติที่จำเป็นมีอยู่ไม่กี่อย่าง แต่กระนั้นก็ดีก็ยังเป็นปัญหาสำหรับนักเรียนไทยที่เรียนภาษาอังกฤษอยู่ไม่น้อย

- (8) ก. I usually get up at 6:00 a.m.
ข. He usually gets up at 6:00 a.m.
ค. My father got up at 6:00 a.m. this morning
ง. He already brushed his teeth
จ. My sister is getting dressed in her room.

ประโยค (8 ข) ต้องเติม -s เพราะกริยาเป็นเอกพจน์บุรุษที่สาม และกริยาเป็นปัจจุบันกาล การเติม -s เข้าไปไม่ได้มีความหมายอะไรเพิ่มนอกจากบอกลักษณะคล้อยตามประธาน สำหรับการเติม -ed หรือใช้กริยาช่องที่สองก็ดี และการเติม -ing ก็ดี เป็นหน่วยคำที่ใช้ในกฎทางวากยสัมพันธ์เพื่อแสดง กาล และสฤตกาล (aspect) ตามลำดับ

ลักษณะเด่นที่เกี่ยวข้องกับวากยสัมพันธ์ในภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนก็ได้แก่ การลงวิภัติ (inflectional suffix) กล่าวคือ การเติมหน่วยคำพันธะเข้าทำยส่วนพื้นฐานโดยไม่เปลี่ยนประเภทของคำ แต่เป็นการแสดงการกและพจน์ของนาม กาลของกริยา เช่น

cat + -s	= cats
walk + -ed	= walked
bright + -er	= brighter

ในภาษาสันสกฤตคำว่า agni “ไฟ” ซึ่งเป็นเพศชาย มีการลงวิภัติดังนี้ เอกพจน์ (สิ่งเดียว)

กรรตุการก ⁴	agnis	เช่น ไฟสว่าง
กรรมการก	agnim	เช่น พอลุยไฟ
อุปรกรณการก	agninā	เช่น เขาหุงข้าวด้วยไฟ
สัมปทานการก	agnaye	เช่น เขาใส่เชื้อเพลิงให้ (แก่) ไฟ
จรรการก สัมพันธการก	agnés	เช่น คำนมจากไฟ, ผมเห็นเปลวของไฟ
สถานการก	agnāu	เช่น เขาเข้าไปที่ไฟ
อาลปนนะ	agne	เช่น ไฟ ไฟ

ทวิพจน์ (สองสิ่ง)

กรรตุการก กรรมการก	agnī
สถานการก, จรรการก	agnibhyām
สัมพันธการก, สถานการก	agnyós

พหูพจน์ (หลายสิ่ง)

กรรตุการก อาลปนนะ	agnāyas
กรรมการก	agnīm
อุปรกรณการก	agnībhis
สัมปทานการก จรรการก	agnibhyas
สัมพันธการก	agninām
สถานการก	agnīsu

จะเห็นได้ว่าในภาษาสันสกฤตมี 8 การก 3 พจน์ ทั้งนาม กริยา และคุณศัพท์ จะต้องลงวิภัติให้คล้ายตามกันให้หมด ในภาษาอังกฤษคุณศัพท์ลงวิภัติเพียงเมื่อแสดง การเปรียบเทียบกว่าและที่สุดเท่านั้น

เราอาจจะกล่าวได้ว่าการลงวิภัตินี้มีลักษณะที่แตกต่างจากการเติมปัจจัยคือ

ก. การลงวิภัติจะไม่ทำให้ประเภทของคำเปลี่ยนไป เช่น clock/clocks ต่างก็เป็น คำนาม แต่การเติมปัจจัยนั้นประเภทของคำอาจเปลี่ยนไป เช่น read/readable เปลี่ยนจาก กริยาเป็นคุณศัพท์

ข. การลงวิภัติจะเป็นการปิดท้ายคำ เช่น modernizes จะเติมอะไรต่ออีกไม่ได้ แต่ modern เติมปัจจัยเป็น modernize เติมปัจจัยต่อเป็น modernizable เป็นต้น

ค. ความหมายของการลงวิภัตินั้นสามารถทำนายได้แน่นอน เพราะส่วนประกอบย่อย ทางอรรถศาสตร์ของหน่วยคำรวมกันเป็นความหมายของส่วนรวม เช่น cat “แมว” -s “พหูพจน์” เป็น แมวหลายตัว แต่การเติมปัจจัยบางครั้งมีความหมายเลื่อน (semantic drift) เกิดขึ้น เช่น breakable “แตกได้” chewable “เคี้ยวได้” แต่ readable มีได้หมายความว่า “อ่านได้” แต่หมายถึง “นำอ่าน, สมควรอ่าน, มีคุณค่าในการอ่าน” payable มีได้หมายความว่า “จ่ายเงินได้” แต่ หมายถึง “ต้องจ่าย, ให้จ่ายให้” washable น่าจะหมายถึง “ล้างได้” แต่ในที่นี้หมายถึง “ซักได้” อย่างเดียว เราจะไม่พูดว่า This dish is washable. ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วก็ล้างได้ แต่เราจะใช้กับ เสื้อผ้าว่า This shirt is machine washable. คือเสื้อนี้ซักเครื่องได้

การสร้างคำ

ที่จริงการสร้างคำกระทำได้หลายวิธี และเราก็ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้นเกี่ยวกับกลไก อันเกี่ยวข้องกับหน่วยคำ คำประสม การลงวิภัติ แต่ยังมีวิธีการอื่น ๆ อีก เช่น

การบัญญัติศัพท์

การที่เราต้องเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ กิติ วิชาการใหม่ ๆ กิติ บางครั้งเราก็ ไม่มีคำพอที่จะใช้พูดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ เหล่านั้น จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้น เช่น ปมจิต หมายถึง complex ในทางสาขาจิตวิทยา สะเดีฟ⁵ ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 12 ธันวาคม 2525 หมายถึง กิน และรวมไปถึงการสมสู่ด้วย เน้ม เป็นวิเศษณ์ กริยาหมายถึง ไม่ทันกาลสมัย การบัญญัติศัพท์นี้บางทีก็เป็นทางการ แต่บางทีก็อย่างไม่เป็น ทางการ ถ้าหากคำใดถูกใจมวลชนคำนั้นก็ติด แต่ถ้าไม่ถูกใจมวลชนคำนั้นก็หายไป ในที่สุด ในภาษาอังกฤษก็ทำนองเดียวกัน เมื่อเหตุการณ์ที่ต้องทำให้ประธานาธิบดีนิกสันลา ออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีเพราะกรณี Watergate ก็ได้เกิดมีกริยาคำใหม่ขึ้นคือ to

watergate หมายถึงแอบฟังการประชุมลับของฝ่ายตรงข้าม คำว่า kleenex ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะของกระดาษเช็ดหน้าก็กลายมาเป็นนาม Xerox ซึ่งเป็นชื่อบริษัทผู้ผลิตเครื่องถ่ายเอกสารก็กลายเป็นกริยา หมายถึง ถ่ายเอกสาร ทำนองเดียวกันคนไทยพูดถึงแพ็บ ก็หมายถึงผงซักฟอก เพราะแพ็บออกขายก่อนผลิตภัณฑ์ของบริษัทอื่น คำว่า radar ก็ย่อมาจาก radio detected and ranging และ laser ก็ย่อมาจาก light amplification (by) stimulated emission (of) radiation จนปัจจุบันนี้จะมีใครสักกี่คนจำได้ว่าทั้ง radar และ laser เป็นคำย่อด้วยกันทั้งคู่

การย้อนรอย (back formation)

การที่เราได้คำใหม่จากคำอีกคำหนึ่งโดยแนวเทียบอย่างวัสดุที่บรรจุอยู่ในขวด เราใช้ลักษณะนามว่าขวด เช่น น้ำปลา 2 ขวด ซีอิ๊ว 3 ขวด ยา 1 ขวด เป็นต้น แต่เมื่อเราพูดถึงแม่โขง หงส์ทอง เราจะเรียกเป็น กลม หรือ แบน ในภาษาอังกฤษก็ปรากฏคำย้อนรอย เช่น

คำเดิม	คำย้อนรอย
donation	donate
television	televise
orientation	orientate
emotion	emote
electrocution	electrocute
editor	edit
swindler	swindle
beggar	beg
peddler	peddle

การแปรเปลี่ยนความหมาย (meaning modification)

ดังที่กล่าวแล้วว่าคำทุกคำจะมีความหมาย อาจจะเป็นความหมายทั่วไป หรือความหมายทางไวยากรณ์ก็ตาม ลักษณะความแปรเปลี่ยนทั่วไปมี 4 ประการคือ

ก. การอุปมาอุปไมย เป็นการใช้คำเดิมเป็นแนวเทียบกับความหมายใหม่

(9) ก. นารีต้องรีบเก็บเกี่ยวความสุข

ข. เธอต้องกินน้ำตา

ค. ใครจะยอมกินน้ำใต้สอก

ฅ. เราต้องไขลานเขาอยู่เสมอ

ง. อาหารชนิดนี้ถูกกลิ่นผมมาก

จ. อมความลับอะไรอยู่ ถูยกออกมาเสียซี

ข. การขยายความ คำมีความหมายเดิมอยู่อย่างหนึ่งแต่ต่อมาเพิ่มความหมายขึ้นหรือคำนั้นสามารถใช้กับคำอื่นได้อีก

(10) ก. เขาพูดปากเบื้อย

ข. เขาชอบเบื้อยเงินผมอยู่เสมอ

ค. เขามีสองมือ

ฅ. คุณจะลงแชร์กีมือ

ง. ผมกำลังหาซื้อกระเป่า

จ. ชสมก. กำลังรับสมัครกระเป่ารถเมล์

ฉ. ที่บ้านจะลงแขก (เกี่ยวข้าว) เมื่อไร

ช. น.ส.แดงถูกลงแขกที่พงพญ่ากลางซอย

ค. ความหมายแคบเข้า เป็นการให้ความหมายที่เดิมกว้างกว่าให้แคบลงโดยหมายเฉพาะเจาะจงไป เช่น หมาก เดิมหมายถึง ผลไม้ แต่ปัจจุบันหมายถึงหมากเท่านั้น พรหมจารี หมายถึง ผู้ศึกษาปรมัตถ์ นักเรียนพระเวท ผู้ถือพรต ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเมถุน หรือหญิงสาวบริสุทธิ์ ปัจจุบันความหมายสุดท้ายเท่านั้นที่รู้จักและใช้กันโดยทั่วไป หวาน เดิมหมายถึง รสโอชา รสอร่อย รสดีทั่ว อย่างที่ให้พรว่า ให้อยู่ดีกินหวาน แต่ปัจจุบันหมายถึง รสหวานเท่านั้น ภาษาอังกฤษคำว่า meat เดิมหมายถึง อาหาร อย่างคำ sweetmeat เป็นอาหารประเภทเค้ก ประเภทขนมที่ต้องผ่านการอบไม่มีเนื้อสัตว์เลย

ฅ. ความหมายตรงข้าม เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายจนบางครั้งกลายเป็นความหมายตรงข้าม เช่น คนที่กลมเป็นคนไว้ใจไม่ได้ แต่คนมีเหลี่ยมก็ไว้ใจไม่ได้เหมือนกัน เดิมแพ้ หมายถึง ทำให้แพ้ คือ ชนะ แต่ปัจจุบันแพ้ตรงข้ามกับชนะ

ช่องโหว่ในการสร้างคำ

สำหรับภาษาที่มีลักษณะเป็นคำโดดอย่างภาษาไทยนั้น ย่อมมีวิธีสร้างคำผิดแผกไปจากภาษามีวิภัติปัจจัย อย่างภาษาสันสกฤต หรือภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามวิธีการสร้างคำนั้นอาจจะมีลักษณะการเติมอุปสรรค ปัจจัย การลงวิภัติ การลงอาคม ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ก็ยังมีการเอาคำมาเชื่อมต่อกันเป็น คำประสาน และคำประสมด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างคำแบบใดย่อมมีกฎเกณฑ์และขณะเดียวกันคำบางคำก็จะสร้างด้วยกฎเกณฑ์เดียวกับคำอื่นไม่ได้ เช่น อุปสรรค un- "ไม่" ปรากฏกับคำคุณศัพท์ภาษาอังกฤษได้มากมาย ได้แก่ unafraid, unlike, unlucky, unquiet, Un-American แต่จะใช้ว่า *unsad, *ungood, *unwrong ไม่ได้ ไม่มีใครตอบได้

ว่าทำไมไม่เป็นเช่นนั้น นอกจากจะบอกว่าคำเหล่านั้นไม่ใช้กันในภาษา ในภาษาไทยคำว่า นำ ก็ปรากฏกับสกรรมกริยาหรือกรรมกริยาได้ เช่น นำไป นำเดิน นำกิน นำรัก นำซื้อ ในความหมายว่ามีลักษณะเชิญชวนให้กระทำ แต่เราจะไม่พบ *นำหิว (เทียบได้กับเขากินขนม ขนมนี้ นำกิน และเขาหิวข้าว แต่ไม่มี *ข้าวนี้ นำหิว) คำว่า นัก ใช้เต็มได้ทั้งหน้ากริยา และนาม แต่เราไม่เคยพบคำว่า *นักหิว *นักนอน *นักถ่าย *นักรู้ หรือในกรณีของ นัก นำหน้านาม *นักบาป *นักหนังสือ *นักสวน เป็นต้น เราจึงอาจจะกล่าวได้ว่าช่องโหว่ในภาษาเกิดขึ้นได้เสมอ ที่จริงแล้วนักภาษาศาสตร์รุ่นใหม่ น่าจะวิจัยได้ว่ามนุษย์มีเหตุผลอย่างไรจึงปล่อยให้เกิดช่องโหว่ในการสร้างคำได้ความก้าวหน้าทางภาษาศาสตร์ขณะนี้ยังไม่สามารถค้นหาเหตุผลได้ แต่ในวันหน้าเราควรจะหาสาเหตุที่แท้จริงได้

การสร้างคำอีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏในภาษาอันเนื่องมาจากการเข้าใจผิดดังที่ Greene (1969) รวบรวมคำที่นักเรียนใช้ผิดเพราะความเข้าใจอันเนื่องมาจากการตัดคำก็ดี การแยกส่วนของคำก็ดีผิดไป เช่น

adamant “แข็งแกร่ง” แต่นักเรียนกลับเข้าใจว่าหมายถึง “เกี่ยวข้องกับบาปดั้งเดิม” เพราะมีพยางค์ dam ซึ่งคล้ายกับ damn ซึ่งเวลาออกเสียงเป็น เดม ไม่มีเสียง n หมายความว่า “การสาปแช่ง”

deciduous “สลัดใบตามฤดูกาล” แต่นักเรียนกลับเข้าใจว่าหมายถึง “ตัดสินใจได้” เพราะมีส่วนของคำที่คล้ายกับ decide “ตัดสินใจ”

dullible “ถูกหลอกได้ง่าย” แต่นักเรียนเข้าใจว่าหมายถึง “เกี่ยวกับนกนางนวล” เพราะ gull ก็คือ นกนางนวล

homogeneous “เอกพันธ์ เป็นอย่างเดียว” แต่นักเรียนเข้าใจว่าหมายถึง “อุทิศเพื่อความมีชีวิตในบ้าน” เพราะมีพยางค์ที่คล้ายกับ home “บ้าน”

ในภาษาไทยเมื่อมีการจัด one way ตามถนนในกรุงเทพฯ ก็มีคนเรียกเป็น วนเวย์ เพราะเข้าใจว่าทำให้เกิดการขับรถวน เพราะไม่เข้าใจว่า one แปลว่า “หนึ่งหรือเดียว”

ในคำว่า อาเวค “อารมณ์” มีนักเรียนไทยบางคนเข้าใจว่าเป็นดอกไม้ชนิดหนึ่ง เพราะมีเสียงใกล้เคียงกับคำว่า การเวก

ศัพท์บัญญัติว่า เซิงสิทนต์ ซึ่งมาจาก dogmatic หมายถึง หัวชนฝา ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง แต่นักเรียนบางคนเข้าใจว่าหมายถึง แบบพระยาฉันทนต์ มีสีกายเป็นสีขาวยริสุทธ์

มีผู้ใหญ่ท่านหนึ่งไม่รู้จักซิปคือ zipper ท่านก็เรียกว่า กระดุมรูด เป็นการสร้างคำอีกแบบหนึ่งเหมือนกัน

Harris (1960: 255) ได้กล่าวถึงปัญหาช่องโหว่ในการสร้างคำว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม เมื่อสังคมเปลี่ยนไป เทคโนโลยีเปลี่ยนไป ภาษาย่อมเปลี่ยนไป เดิมเราไม่เคยคิดจะพูดว่า

(11) ผมกินข้าวเย็นที่ปารีส แล้วไปกินข้าวกลางวันที่วอชิงตัน ดีซี. ในวันเดียวกัน
จะเป็นประโยคที่เป็นจริงไม่ได้ แต่ปัจจุบันนี้เป็นจริง เพราะมนุษย์สามารถสร้าง
เครื่องบินที่เร็วกว่าเสียงขึ้นได้ ประโยค (11) จึงเป็นประโยคที่เป็นจริง

สรุป

เมื่อรู้จักคำที่ใช้ในภาษา เราจะต้องรู้ทั้งเสียงและความหมายที่แยกกันไม่ได้เก็บไว้ในสมองของเรา นอกจากนั้นเราจะต้องรู้ลักษณะทางวิจิวิภาคว่าคำประกอบด้วยส่วนอะไรบ้าง รู้ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ว่า เมื่อคำเรียงกันแล้วมีความหมายทางไวยากรณ์เกิดขึ้น และรู้ลักษณะการใช้ ว่าควรจะใช้คำนั้นๆ เมื่อไร

คำจำแนกออกเป็น 8 ประเภทคือ นาม กริยา คำนำหน้ากริยา วิเศษณ์ สันชยานิยมลักษณะ คำท้ายประโยค และคำสันธาน

คำเนื้อหาเป็นพวกคำเปิด ขณะที่คำเสริมเป็นพวกคำปิด คำปิดนี้จะได้เมื่อส่งโทรเลข คำเนื้อหาหมักจะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ

มีการแยกหน่วยคำออกเป็นหน่วยคำอิสระ และหน่วยคำพันธะ คือหน่วยคำที่ต้องเกาะส่วนอื่น

การศึกษาการสร้างคำและระบบโครงสร้างภายในของคำเรียกว่า วิจิวิภาค ซึ่งรวมถึงหน่วยคำ หน่วยย่อยของคำ คำ ความหมายของคำ กฎทางภาษาเกี่ยวกับคำ

หน่วยคำเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่มีความหมาย และความหมายนั้นคงที่ไม่ว่าจะปรากฏ ณ ที่ใด

กลไกอันเกี่ยวเนื่องกับหน่วยคำได้แก่ การเติมอุปสรรค การเติมปัจจัย การลงอาคม การลงอนุภาค (ดังปรากฏในภาษาญี่ปุ่น) การกลมกลืนเสียง รวมทั้งสระบรรลันด้วย การผลัดเสียง การลับเสียง การเปลี่ยนเป็นเสียงที่เพดานแข็ง (เช่น เขียว มาจาก ที่เดียว) การเปลี่ยนเสียงสระจากสระเต็มรูปจะกลายเป็นสระกลางๆ คือ /ə/ หรือ /ɪ/ และการซ้ำพยางค์หรือซ้ำคำ

หน่วยคำพิเศษเป็นหน่วยคำที่เกิดโดดๆ แบบคำมูลไม่ได้เข้าลักษณะหน่วยคำพันธะ แต่มีที่ใช้จำกัดปรากฏเพียงไม่กี่แห่งในภาษา เช่น หน่วยคำ -สื่อ เป็นต้น

คำมูล คือ คำที่เกิดโดดๆ ได้ คำประสาน คือ หน่วยคำพันธะเกิดร่วมกับหน่วยคำอื่น ถ้าเป็นหน่วยคำพันธะทั้งคู่เรียกว่า คำประสานแท้ ถ้าเป็นหน่วยคำอิสระร่วมกับหน่วยคำพันธะเรียกว่า คำประสานเทียม ถ้าเป็นคำประสานแท้ร่วมกับหน่วยคำพันธะเรียกว่า คำประสานเสริม ส่วนคำประสมได้แก่การนำคำมูลมาประสมกัน

วิจิวิภาคและวากยสัมพันธ์มักจะเกยกันที่การลงวิภัติซึ่งให้ การก เพศ พจน์ กาล วาก โดยที่การลงวิภัติจะไม่ทำให้ประเภทของคำเปลี่ยนไป แต่การเติมปัจจัยมักจะทำให้ประเภทของคำเปลี่ยนไป การลงวิภัติมักจะปรากฏท้ายสุดของคำ แต่การเติมปัจจัยเติมต่อ

กันไปได้อย่างรวดเร็ว ๆ และความหมายเมื่อลงวิภัติเป็นความหมายที่ทำนายได้แน่นอน แต่การเติมปัจจัยความหมายอาจจะแปรเปลี่ยนไปบ้าง

การสร้างคำ นอกจากที่กล่าวแล้วข้างต้นก็ยังมีการบัญญัติศัพท์ การย่อนถอย แทนที่จะสร้างนามจากกริยา กลับมีนามก่อนแล้วเอากำนามนั้นมาเป็นกริยา การแปรเปลี่ยนความหมายซึ่งมีทั้งการขยายความหมาย ความหมายแคบเข้า และความหมายตรงข้าม

การสร้างคำไม่ว่าจะใช้กฎใดทางภาษาก็ยังเกิดช่องโหว่ขึ้นได้ บางครั้งผู้ใช้ภาษาที่เข้าใจความหมายของคำผิด เพราะแนวเทียบผิด ดังที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2530 ว่า “ประชาชนหมายถึงคนที่ชนตะ พวกนี้มันไม่มีระเบียบวินัยหรือก ให้ทำโน่นทำนี่มันก็ไม่ยอม เออะอะมันจะชนทำเดียว พวกนี้เราเรียกว่าประชาชน... ราษฎรมันขึ้น ๆ ลง ๆ ...หมายถึงที่ลุ่มที่ดอน คือ สูง ๆ ต่ำ ๆ พวกนี้มีวินัยเค้า (เขา) ให้ทำอะไรก็ตามกันต้อย...” อย่างไรก็ตามวัฒนธรรม เทคโนโลยีและสังคมก็อาจจะเปลี่ยนความหมายที่เป็นไปไม่ได้ให้เป็นไปได้

เชิงอรรถ

- ¹ de Saussure (ค.ศ. 1857 - 1913) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสส์ มีความเชื่อว่า ลักษณะที่กำหนดเอาเอง (arbitrariness) ระหว่างเสียง (เมื่อเรียงกันออกมาเป็นคำ) กับความหมาย ถือว่าเป็น สัญญาณทางภาษาศาสตร์ (linguistic sign) เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก และไม่มีใครบอกได้ว่า มนุษย์แต่ละภาษามีเหตุผลอย่างไรในการเลือกสัญญาณทางภาษาศาสตร์
- ² Fromkin and Rodman (1978: 140) กำหนดสรรพนามเป็นพวกคำปิด เพราะมีจำนวนน้อย แต่ตำราเล่มนี้ถือว่าสรรพนามเป็นพวกคำเปิด เช่น นาม เพราะเป็นคำที่มีลักษณะคล้าย นามใช้แทนนาม ทั้งยังมีจำนวนมากมายเป็นอนันต์อีกด้วย เช่น สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง ก็ได้แก่ ผม นั้น ดิฉัน ข้า กู อ้าว ข้าพระพุทธเจ้า เรา นี้ ตัวเอง ชื่อเล่นต่าง ๆ ที่ใช้แทนตัว กระหม่อม เก้ากระหม่อม ฯลฯ จึงมีเหตุผลที่น่าเชื่อได้ว่าสรรพนามเป็นพวกคำเปิด
- ³ คำว่าเลื่อนผัน ก็มีการขยายความหมายรวมถึงมีชัย (condom) ด้วย
- ⁴ พระยาอุปกิตศิลปสาร (2522: 142-144) ได้จำแนกการกไว้ 5 อย่างคือ **กรรตุการก** **กรรมการก** เหมือนตำราเล่มนี้ **กิริตการก** ได้แก่ นามที่ตามหลัง "ให้" เช่น ครูให้ศิษย์ อ่านหนังสือ หรือ เมื่อทำประโยคที่มีกริยาให้เป็นการมวจาก (passive voice) เช่น ศิษย์ ถูกครูให้อ่านหนังสือ **วิกิตการก** ได้แก่ นามซ้อน เช่น ประตูกวาทพิทักษ์ ได้แก่ ลักษณะนาม เช่น ข้าว 5 เกวียน หรือได้แก่ นามที่ตามหลังเป็น เช่น เขาเป็นหวัด **วิเศษณการก** ได้แก่ นามที่ตามหลังบุรพบท เลื้อยของฉันทน์ เขาอยู่ที่บ้าน ซึ่งตามไวยากรณ์ภาษาสันสกฤตได้แยกละเอียดออกไปอีก นอกจากนี้ยังมีหลายภาษา เช่น ภาษาเอสกีโม ภาษาจอร์เจียน (Georgian) ซึ่งได้แก่ นามที่ใช้เป็นกรรมของสกรรมกริยาตัวหนึ่ง ขณะเดียวกันก็เป็นประธานของกริยาตัวเดียวกันในรูปของอกรรมกริยาได้ เช่น เขาพังประตูบ้าน ประตูบ้านพัง เขาวิ่งรถ รถวิ่ง เป็นต้น คำว่า ประตูบ้าน และรถ จัดว่าเป็น **ทวิการก** (ergative) และคำว่า เขา ซึ่งเป็นตัวการ หรือสาเหตุให้เกิดการกระทำ เรียกว่า **สาเหตุการก** (causative)
- ⁵ คำนี้ตายไปแล้วเพราะประชาชนไม่นิยมด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น การสะกดไม่เป็นไปตามอักษรวิธีไทยนิยม คำไทยที่สะกดด้วยไม้ตรี และตัว ฟ ไม่มี ผิดจากคำที่ออกเสียงตรี แต่สะกดด้วยไม้โท เช่น นิ่ง เนียบ หรือแม้แต่คำที่สะกดด้วยไม้ตรี เช่น บึง ตัวสะกดก็ยังเป็นไปตามอักษรวิธีไทยนิยม นอกจากนั้นยังมีพยางค์ สะ เต็มเข้าข้างหน้า คล้ายคำที่มาจากภาษาเขมร แต่คำที่มาจากภาษาเขมรก็ไม่มีเสียงตรี

แบบฝึกหัด

- จงแยกหน่วยคำในคำต่อไปนี้
 - ก. นครราชสีมา จ. sociolinguistics
 - ข. ประชาธิปไตย ฉ. occasionally
 - ค. ตึกต่าหน้าทอง ช. representations
 - ฅ. ชื่นชมโสมนัส ซ. incredibility
 - ง. รุ่นราวคราวเดียวกัน ญ. retroactively
- ให้ความหมายที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยคำ นัก กับ ช่าง เช่น นักบุญ/ช่างทอง
- ยกตัวอย่างอุปสรรคในภาษาอังกฤษที่หมายถึง “ไม่” มา 5 อย่าง
- เรากล่าวว่า radar ในภาษาอังกฤษเติมเป็นคำย่อ จงหาคำย่อในภาษาไทยที่เข้าลักษณะเดียวกับ radar
- จงแสดงเหตุให้น่าเชื่อว่าทำไมจึงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยที่จัดคำบางคำที่ตำราอื่นเรียกบุรพบทเป็นนาม
- ท่านคิดว่า ด้วย ควรจัดอยู่เป็นคำประเภทใด
- บาง กับ บ้าง ต่างกันอย่างไร ควรจัดเป็นคำประเภทใด
- ยกตัวอย่างหน่วยคำพันธะในภาษาไทยมา 10 หน่วยคำ
- หาค่าที่มีมากกว่าสี่หน่วยคำมา 5 คำ
- หาคำไทยที่มีหน่วยคำย่อยของคำ ซึ่งมีรูปร่างต่างกันที่อยู่ในลักษณะหลีกหล้อกันทางไวยากรณ์ให้ดูอย่างน้อยหนึ่งคู่
- การลงอาคมภาษาไทยได้อิทธิพลจากเขมร จงอธิบายและสรุปกฎการลงอาคมในคำ เช่น เจริญ/จำเจริญ ตรวจ/ตำรวจ อวย/อำนาจ เสร็จ/สำเร็จ ว่ามีกฎทางภาษาอย่างไร
- ท่านคิดว่าการลงอนุภาคมีในภาษาไทยหรือไม่ ถ้ามียกตัวอย่างประกอบ
- จงแยกว่าคำใดมีลักษณะกลมกลืนเสียงตามตัวหน้า คำใดกลมกลืนเสียงตามตัวหลัง คำใดสระบรรสาน
 - ก. สิบเบ็ด จ. improper
 - ข. อังคาร ฉ. caps
 - ค. เเบญจวรรณ ซ. attach
 - ฅ. ชมพู่ ซ. a-go-go
 - ง. อื้ออึ้ง ญ. inseparable

14. ยกตัวอย่างการผลัดเสียงในภาษาไทยมา 3 ตัวอย่าง นอกเหนือจากที่ปรากฏในตำราเล่มนี้
15. หน่วยคำพิเศษนอกจาก -สื่อ ในภาษาไทยควรมีคำอะไรอีกที่เป็นหน่วยคำพิเศษ
16. จงสร้างคำประสมจากหน่วยคำต่อไปนี้
ก. ดี	จ. งอ
ข. แง	ฉ. ชั่ว
ค. กิน	ช. เกิด
ฅ. เหนียว	ซ. การ
ง. ความ	ญ. หน้า
17. จงสร้างคำประสมจากหน่วยคำอิสระต่อไปนี้
ก. ข้าว	จ. คำ
ข. ปาก	ฉ. จิ้งจก
ค. หมา	ช. เหนียว
ฅ. ชัน	ซ. น้ำ
ง. ใจ	ญ. ลูก
18. ยกตัวอย่างความหมายที่แปรเปลี่ยนไปทางอุปมาอุปมัย มา 4 ประโยค

บรรณานุกรม

- อุดม วัชรธรรม์ลิขิตดิษฐ์. 2513. **ภาษาศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ, หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- อุปกิตศิลป์สาร, พระยา. 2522. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพฯ, ไทยวัฒนาพานิช.
- Adams, V.** 1973. *An Introduction to Modern English Word Formation*. London. Longman.
- Aronoff, Mark.** 1976. *Word formation in Generative Grammar. Linguistic Inquiry, Monograph 1*. Cambridge. MA. MIT Press.
- Bloomfield, Leonard.** 1933. *Language*. New York, Holt, Rinehart and Winston.
- Greene. Amsel.** 1969. *Pullet Surprise*. Glenview, IL. Scott, Foresman & Co.
- Marchand, Hans.** 1969. *The Categories and Types of Present-Day English Word Formation*. 2nd ed. Munich. Beck.
- Mathews P.H.** 1976 *Morphology: An Introduction to the Theory of Word Structure*. Cambridge, UK, Cambridge University Press.
- Nida, Eugene.** 1949. *Morphology: The Descriptive Analysis of Words*. 2nd. ed. Ann Arbor, MI, The University of Michigan Press.
- Warotamasikkhadit, Udom,** 1975. **Dependency of underlying structure and final particles**. *Actes du XXXIX^c Congrès International des Orientalistes*. Paris, L'Asiathèque.